

ISSN 2449-7320

CONSILIUM SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

Nº 10(17) 2016

European Cooperation

**Scientific Approaches and
Applied Technologies**

WSPÓŁPRACA EUROPEJSKA

**Podejście Naukowe &
Zastosowane Technologie**

Warszawa 2016

RADA NAUKOWA

Przewodniczący Rady Naukowej:
Dr.-Econ. **OLEKSANDR
MELNYCHENKO**, Warszawa, Polska

Członkowie Rady Naukowej:

Dr.-Ing. **BESTOUN S. AHMED**, Erbil,
Kurdistan, Irak
Dr.-Ing. **SALAWU ABDULRAHMAN
ASIPITA**, Minna, Niger State, Nigeria
Dr. hab.-Ing., Prof. **ARTUR BARTOSIK**,
Kielce, Polska
Dr. hab.-Econ., Prof. **LINO BRIGUGLIO**,
Msida, Malta
Dr.-Law **OLEKSANDR DOWGAN**, Kijów,
Ukraina
Dr. hab.-Pol.Sci., Prof. **FERNANDO
FILGUEIRAS**, Belo Horizonte, Brazylia
Dr.-Econ., Prof. **TSVETELINA
ALEXANDROVA GANKOVA-IVANOVA**,
Sofia, Bułgaria
Dr.-Econ., Prof. **SHALVA
GOGIASHVILI**, Tbilisi, Gruzja
Dr. hab.-Econ., Prof. **TETYANA KALNA-
DUBINYUK**, Kijów, Ukraina
Dr.-Ing. **ROMAN KUBRIN**, Dübendorf,
Szwajcaria
Prof. Dr. habil. Dr. h.c. mult. **FRANZ
PETER LANG**, Braunschweig, Niemcy
Prof.dr hab.inż. **KAZIMIERZ LEJDA**,
Rzeszów, Polska
Dr. hab.-Econ., Prof. **IRENA
MAČERINSKIENĖ**, Wilno, Litwa
Dr.-Econ., prof. **ALEXANDER
MASHARSKY**, Ryga, Łotwa
Dr. hab.-Econ., Prof. **BORYS
SAMORODOV**, Charków, Ukraina
Dr. hab.-Ing, Prof. **VADYM
SAMORODOV**, Charków, Ukraina
Dr.-Law **TOMASZ SCHEFFLER**, Wrocław,
Polska
Dr.-Law **OLEKSANDR SHAMARA**, Kijów,
Ukraina
Dr. **FRANKLIN SIMTOWE**, Nairobi,
Kenia
Dr. hab.-Econ., Prof. **LAKHWINDER
SINGH**, Patiala, Indie
Dr.-Ing. **ANDREY VOVK**, Magdeburg,
Niemcy
Dr. hab.-Econ., uhonorowany Economist
Ukrainy **NADIYA YURKIV**, Kijów,
Ukraina
Dr. hab.-Ing., Prof. **DMYTRO ZUBOV**,
Ohrid, Republika Macedonii



Wydawca:

CONSILIUM SPÓŁKA Z
OGRANICZONĄ
ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

WSPÓŁPRACA EUROPEJSKA

NR 10(17) 2016

Czasopismo jest zarejestrowane w Sądzie
Okręgowym w Warszawie za numerem
19258

ISSN (PRINT) 2449-7320

Czasopismo naukowe WSPÓŁPRACA
EUROPEJSKA jest umieszczone i
indeksowane w bazach danych
naukometrycznych:

- Biblioteka Narodowa w Polsce
- Polska Bibliografia Naukowa (PBN)
- Index Copernicus
- Citefactor
- International Institute of Organized
Research (I2OR)
- Google Scholar (GS)

Adres strony internetowej:

www.we.clmconsulting.pl
www.clmconsulting.pl



www.facebook.com/clmcstg

Adres do korespondencji:

Redakcja Czasopisma naukowego
WSPÓŁPRACA EUROPEJSKA
Consilium Sp. z o.o.
ul. Marszałkowska 58
00-545 Warszawa, Polska

Redaktor naczelny –
Zbigniew Wąsik

redactor@clmconsulting.pl

Reklama w czasopiśmie:
office@clmconsulting.pl



SCIENTIFIC COUNCIL

Head of Scientific Council:

Dr.-Econ. **OLEKSANDR MELNYCHENKO**, Warsaw, Poland

Members of the Scientific Council:

Dr.-Ing. **BESTOUN S. AHMED**, Erbil, Kurdistan, Iraq

Dr.-Ing. **SALAWU ABDULRAHMAN ASIPITA**, Minna, Niger State, Nigeria

Dr. hab.-Ing., Prof. **ARTUR BARTOSIK**, Kielce, Poland

Dr. hab.-Econ., Prof. **LINO BRIGUGLIO**, Msida, Malta

Dr.-Law **OLEKSANDR DOWGAN**, Kyiv, Ukraine

Dr. hab.-Pol.Sci., Prof. **FERNANDO FILGUEIRAS**, Belo Horizonte, Brazil

Dr.-Econ., Prof. **TSVETELINA ALEXANDROVA GANKOVA-IVANOVA**, Sofia, Bulgaria

Dr.-Econ., Prof. **SHALVA GOGIASHVILI**, Tbilisi, Georgia

Dr. hab.-Econ., Prof. **TETYANA KALNA-DUBINYUK**, Kyiv, Ukraine

Dr.-Ing. **ROMAN KUBRIN**, Dübendorf, Switzerland

Prof. Dr. habil. Dr. h.c. mult. **FRANZ PETER LANG**, Braunschweig, Germany

Prof.dr hab.inż. **KAZIMIERZ LEJDA**, Rzeszow, Poland

Dr. hab.-Econ., Prof. **IRENA MAČERINSKIENĖ**, Vilnius, Lithuania

Dr.-Econ., prof. **ALEXANDER MASHARSKY**, Riga, Latvia

Dr. hab.-Econ., Prof. **BORYS SAMORODOV**, Kharkiv, Ukraine

Dr. hab.-Ing, Prof. **VADYM SAMORODOV**, Kharkiv, Ukraine

Dr.-Law **TOMASZ SCHEFFLER**, Wrocław, Poland

Dr.-Law **OLEKSANDR SHAMARA**, Kyiv, Ukraine

Dr. **FRANKLIN SIMTOWE**, Nairobi, Kenya

Dr. hab.-Econ., Prof. **LAKHWINDER SINGH**, Patiala, India

Dr.-Ing. **ANDREY VOVK**, Magdeburg, Germany

Dr. hab.-Econ., Honored Economist of Ukraine **NADIYA YURKIV**, Kyiv, Ukraine

Dr. hab.-Ing., Prof. **DMYTRO ZUBOV**, Ohrid, Republic of Macedonia



Publisher:

CONSILIUM LIMITED
LIABILITY COMPANY

EUROPEAN COOPERATION Vol. 10(17) 2016

Collection of scientific proceedings is registered in District Court in Warsaw for the number 19258

ISSN (PRINT) 2449-7320

Collection of scientific proceedings EUROPEAN COOPERATION is included and indexed in the international informational and scientometric data bases:

- National Library of Poland
- Polish Scholarly Bibliography (PBN)
- Index Copernicus
- Citefactor
- International Institute of Organized Research (I2OR)
- Google Scholar (GS)

Web on:

www.we.clmconsulting.pl

www.clmconsulting.pl



www.facebook.com/clmcstg

Address for correspondence:

Editorial team of Collection

EUROPEAN COOPERATION

Consilium LLC

Marszałkowska str. 58

00-545 Warsaw, Poland

Chief editor of the Collection –

Zbigniew Wąsik

redactor@clmconsulting.pl

Advertising in the collection:

office@clmconsulting.pl



SPIS TREŚCI

Zarządzanie i Marketing

- UKRAINIAN MACHINE-BUILDING ENTERPRISES LOGISTIC SYSTEMS
DIAGNOSTICS
Natalya Voznenko, Svetlana Labunska 9
(ENG)
- DEVELOPING COMPETITIVENESS OF ENGINEERING ENTERPRISE
INFLUENCED BY INNOVATION PRODUCT FACTOR
Olga Maslak, Oksana Zbyrannyk 22
(ENG)

Nauki techniczne

- ПЕРЕДАЧА ВРАЩАЮЩЕГО МОМЕНТА ОТ ЭЛЕКТРОДВИГАТЕЛЯ К
ТРАНСМИССИИ КОНВЕРСИОННОГО ГИБРИДНОГО АВТОМОБИЛЯ
Vadym Samorodov, Volodymyr Dvadnenko, Ivan Yalovol 30
(RUS)

Nauki rolnicze ta doradztwo

- РАЗВИТИЕ ЭЛЕКТРОННОЙ СИСТЕМЫ E-EXTENSION В УКРАИНЕ
Tetyana Kalna-Dubinyuk, Iryna Kudinova 39
(RUS)
- ДЕГРАДАЦІЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ЖІНОК В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ
Anna Sabluk 48
(UKR)

Jurysprudencja

- LEGAL REGULATION OF THE ACTIVITY OF UKRAINE IN THE SPHERE OF
PROTECTION OF THE MARINE ENVIRONMENT FROM POLLUTION
Olexandr Eleazarov, Yevgeniya Klyuyeva 56
(ENG)

Ekonomia, finanse, księgowość, audyt i analiza

- МОДЕЛІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ
Pavlo Senysch 65
(UKR)

КАНАЛ ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК МОНЕТАРНОГО ТРАНСМІСІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТОНІКИ УКРАЇНИ Olha Hlushchenko (UKR)	77
ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ Liliya Korchevska (UKR)	92
ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ І АУДИТУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В БАНКАХ (ВІДГУК) Kazimierz Pająk (UKR)	107

TABLE OF CONTENTS

Management and Marketing

UKRAINIAN MACHINE-BUILDING ENTERPRISES LOGISTIC SYSTEMS DIAGNOSTICS Natalya Voznenko, Svetlana Labunska (ENG)	9
DEVELOPING COMPETITIVENESS OF ENGINEERING ENTERPRISE INFLUENCED BY INNOVATION PRODUCT FACTOR Olga Maslak, Oksana Zbyrannyk (ENG)	22

Engineering

TORQUE TRANSMISSION FROM THE ELECTRIC MOTOR TO THE WHEELS IN THE HYBRID VEHICLE Vadym Samorodov, Volodymyr Dvadnenko, Ivan Yalovol (RUS)	30
---	----

Agricultural sciences and Advisory Service

E-EXTENSION SYSTEM DEVELOPMENT IN UKRAINE Tetyana Kalna-Dubinyuk, Iryna Kudinova (RUS)	39
DEMOGRAPHIC BASES DEGRADATION OF LABOR POTENTIAL FORMATION OF WOMEN IN RURAL AREA Anna Sabluk (UKR)	48

Jurisprudence

LEGAL REGULATION OF THE ACTIVITY OF UKRAINE IN THE SPHERE OF PROTECTION OF THE MARINE ENVIRONMENT FROM POLLUTION Olexandr Eleazarov, Yevgeniya Klyuyeva (ENG)	56
--	----

Economics, Finances, Accounting, Analysis and Audit

MODELS OF BANK LENDING OF REAL ECONOMICS Pavlo Senysch (UKR)	65
--	----

INTEREST RATE CHANNEL OF MONETARY TRANSMISSION MECHANISM AS A CONSTITUENT OF FINANCIAL ARCHITECTONICS IN UKRAINE Olha Hlushchenko (UKR)	77
PROBLEMS AND DIRECTIONS OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES OF DAIRY INDUSTRY OF UKRAINE Liliya Korchevska (UKR)	92
THE ORGANIZATION AND METHODOLOGY OF THE ANALYSIS AND AUDITING OF ELECTRONIC MONEY IN BANKS (REVIEW) Kazimierz Pająk (UKR)	107

Корчевська Л.О.

к.е.н.,

Херсонський національний технічний університет,

професор кафедри менеджменту та маркетингу

Херсон, Україна

lilkor@mail.ru

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті проаналізовано розвиток молочної галузі України в контексті продовольчої безпеки. Визначено місце підприємств молочної галузі в структурі харчової промисловості. Вивчено прогнозне зростання світового попиту на продовольчі товари. Проаналізовано обсяг реалізації молочної продукції та обсяг виробництва молока всіма видами господарств України. Розглянуто середню базову ціну реалізації молока в Україні та його закупівельну ціну. Наведено карту молокопереробних підприємств за обсягами переробки молока. Проаналізовано динаміку обсягів виробництва основних молочних продуктів. Вивчено споживання молока та молочних продуктів на душу населення, яке суттєво знижується, що пов'язано із скороченням платоспроможності населення та підвищенням цін на реалізовану продукцію. Розглянуто середнє значення індексу цін ФАО на продовольство та молоко. Проаналізовано експорт та імпорт продукції молочної галузі. Вивчено проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств молочної галузі України та запропоновано напрями підвищення її рівня.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, молочна галузь, продовольча безпека, молоко та молочна продукція

Формул: 0, рис.: 7, табл.: 4, библ.: 17

Liliya Korchevska

PhD (Economics),

Kherson National Technical University

Professor at Department of Management and Marketing

Kherson, Ukraine

lilkor@mail.ru

PROBLEMS AND DIRECTIONS OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES OF DAIRY INDUSTRY OF UKRAINE

Abstract. The development of the dairy industry of Ukraine in the context of food security is analyzed in the article. The place of the dairy industry in the structure of the food industry is defined. The forecast growth in global demand for food products is studied. The sales of dairy products and milk production volume by all kinds of Ukrainian households are analyzed. The average base price of milk sales in the Ukraine and its purchase price are considered. The map of dairy companies on volumes of milk processing have been shown. The dynamics of the volume of production of basic dairy products is analyzed. The consumption of milk and dairy products per capita. It is significantly reduced, which is associated with a reduction solvency of the population and the

increase of the prices for the products is studied. The average value of price index the FAO for food and milk is considered. The export and import of the dairy industry are analyzed. The problems of ensuring the economic security of the dairy industry of Ukraine are studied and directions to improve its level are suggested.

Keywords: economic security, enterprise, dairy industry, food security, milk and dairy products

Formulas: 0, fig.: 7, tabl.: 4, bibl.: 17

JEL Classification: F52

Вступ. Прискорення процесів інтеграції України до світової економічної системи є одним із першочергових завдань, що обумовлює підвищення рівня переробної і харчової промисловості до світових стандартів.

Забезпечення економічної безпеки є пріоритетним завданням держави. Економіка – фундамент суспільства, оскільки виробництво, розподіл і споживання матеріальних благ є первинними щодо інших сфер життя і визначає рівень та ступінь життєздатності суспільства. Водночас, продовольча безпека як складова економічної безпеки, є однією з життєво важливих сторін існування суспільства, держави, особи, і має одвічно базове значення в її системі [Гойчук 2004].

Продовольча безпека забезпечує життєві інтереси людини, що виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєдіяльності. Також основним її завданням є забезпечення населення корисною та екологічно безпечною їжею. В свою чергу, задоволення внутрішніх потреб населення сприяє зростанню добробуту, економічному, соціальному та екологічному розвитку. Все це обумовлює актуальність забезпечення економічної безпеки та її складової – продовольчої безпеки.

Аналіз досліджень і постановка задачі. Теоретичним і прикладним аспектам забезпечення продовольчої безпеки присвячені праці зарубіжних науковців: Andrews M. [Andrews 2014], Beghin J. [Beghin 2013], Carlson S. [Carlson 2014], Flaten O. [Flaten 2007], Hall B. [Hall 2014], Keiji O. [Keiji 1998], Li C. [Li 2002], Nord M. [Nord] та українських науковців: Білої С., Гойчук О., Кочеткова О., Паліги Н., Русан В., Саблук П., Світличної Ю., Шпичак О. та інші.

Значний внесок у дослідження харчової промисловості зробили такі вчені, як: Дейнеко Л., Левицька І 2014., Макаренко І., Сичевський М., Якимчук Т. та інші.

Проблеми та закономірності розвитку молочної галузі досліджуються такими науковцями, як: Бондаренко В., Власенко І., Грищенко О., Гуцул Т., Лакішик О., Марченко В., Меньяйлова Г., Мостенська Т., Моргун О., Осадчук О., Пархомець М., Пенчук Г., Радько В., Рудківський О., Саблук П., Тивончук Я., Цимбал В., Шкурак Н., Шпичак О. та інші.

Результати дослідження. Сьогодні харчова промисловість без перебільшення — одна з провідних галузей промисловості України, яка утримує першість. Вітчизняний харчопром забезпечує понад 8% ВВП країни. Виробництвом їжі займаються 5,5 тис. підприємств різної величини, на яких працює понад 350 тис. осіб. Офіційна статистика свідчить про те, що у січні — березні 2016 року реалізовано харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів майже на 83 млрд. грн. (без ПДВ та акцизу). І в загальній структурі промислового виробництва це найбільша частка — 21,1% [Вісник 2016].

Харчова промисловість є основною галуззю, що переробляє більшість продукції сільського господарства. Вона об'єднує близько 22 спеціалізованих галузей, до яких входить біля 40 основних виробництв, що виробляють продукти харчування.

За Класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД-2010) секція С «Переробна промисловість» включає до себе Розділ 10 «Виробництво харчових продуктів». Цей розділ включає діяльність із перероблення продукції сільського, лісового та рибного господарства для виробництва харчових продуктів, готових кормів для тварин, а також виробництва проміжних продуктів, що не є безпосередньо харчовими. У цьому розділі виробництво харчових продуктів розподілене за видами виготовленої продукції: виробництво м'ясних, рибних продуктів, перероблення фруктів та овочів, виробництво олії та жирів, молочних продуктів, перероблення зерна, виробництво кормів для тварин та інших харчових продуктів.

У свою чергу, група 10.5 «Виробництво молочних продуктів» включає два класи: 10.51 «Перероблення молока, виробництво масла та сиру» і 10.52 «Виробництво морозива». Перший клас включає: виробництво незбираного молока визначеної жирності, пастеризованого, стерилізованого, гомогенізованого, топленого; виробництво напоїв на основі молока (кефіру, ряжанки тощо); виробництво вершків з незбираного молока, пастеризованого, стерилізованого та гомогенізованого; виробництво сухого молока та згущеного молока з цукром або без цукру; виробництво молока та вершків у твердій формі; виробництво вершкового масла з коров'ячого молока і топленого масла (молочного жиру); виробництво йогурту; виробництво твердого та м'якого сиру; виробництво сироватки; виробництво казеїну та лактози; виробництво молочних пастоподібних продуктів продуктів (крім спредів); виробництво сметани та виробництво інших молочних продуктів. Другий клас включає: виробництво морозива та іншого харчового льоду, такого як шербет (десерт з фруктів із льодом та цукром) [Класифікація видів економічної діяльності 2010].

Першочерговим завданням харчової промисловості є забезпечення населення повноцінними продуктами харчування. В системі агропромислового виробництва дана промисловість тісно пов'язана з сільським господарством, яке є джерелом сировини. Тому ситуація в аграрному секторі має значний вплив і на функціонування переробних підприємств. В свою чергу, негативні тенденції, які спостерігаються за останні роки в сільському господарстві наклали свій відбиток на розвиток харчової промисловості, особливо галузей, які тяжіють до сировинних зон. Все це відчутно позначилось на виробничих підприємствах вітчизняної промисловості, в тому числі, і молочних.

За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) представлено прогнозне зростання світового попиту на види продовольчих товарів у 2010-2020 рр. (рис. 1).

За даними рис. 1 можна стверджувати, що найбільше зростання попиту прогнозується на молочні продукти – 31%.

Для досягнення успіху у молочній галузі необхідна докорінна реконструкція та модернізація виробничої бази харчових підприємств, оснащення їх сучасною технікою, впровадження новітніх ресурсозберігаючих та екологобезпечних технологій, перехід галузі на інноваційну модель розвитку, підвищення конкурентоспроможності товарів тощо.

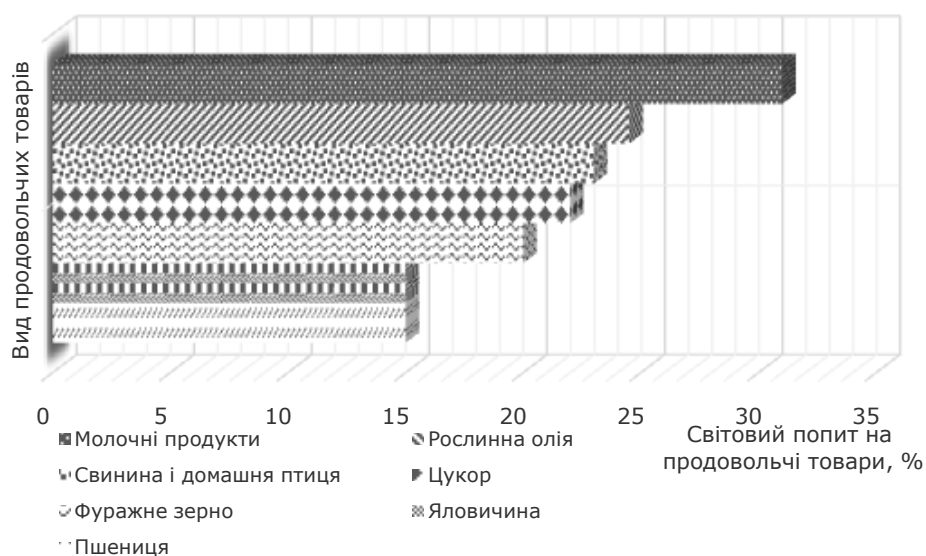


Рисунок 1 – Прогнозне зростання світового попиту на продовольчі товари у 2010-2020 рр.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [Офіційний сайт Державної служби статистики України]

На рис. 2 наведено обсяг реалізації молочної продукції, з якого видно, його зростання протягом 2011-2015 рр., що вказує на підвищення споживчого попиту на такий цінний для здоров'я продукт.

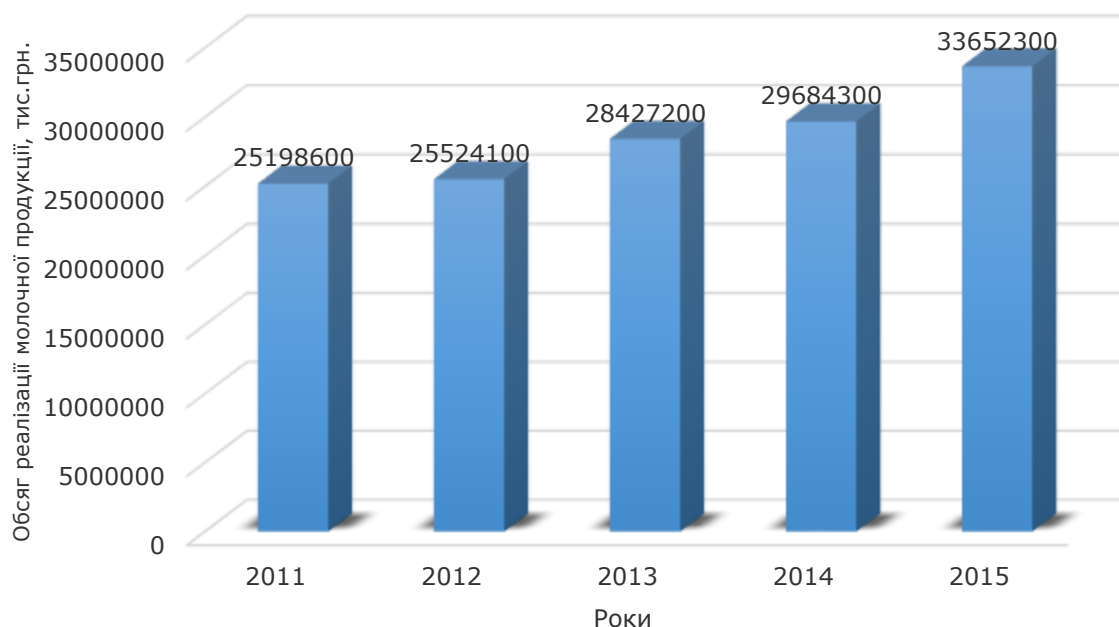


Рисунок 2 – Обсяг реалізації молочної продукції, тис. грн.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [Офіційний сайт Державної служби статистики України]

Для порівняння доцільно проаналізувати обсяги виробництва молока всіма видами господарств України за 2013-2016 рр. (рис. 3).

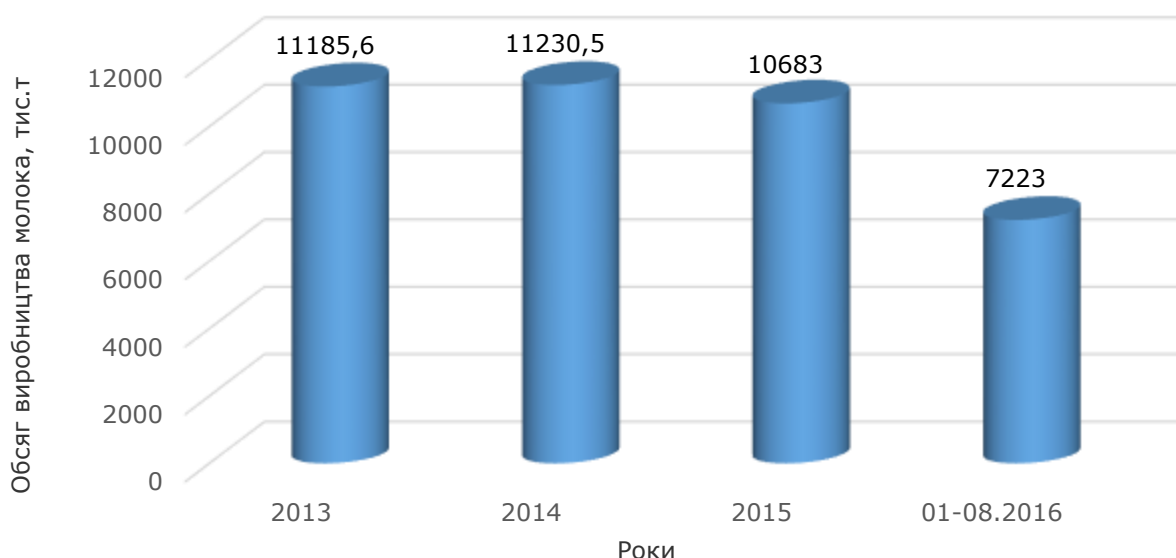


Рисунок 3 – Обсяг виробництва молока всіма видами господарств України за 2013-2016 рр., тис. т.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [Офіційний сайт Державної служби статистики України]

З рис. 3 видно, що попри складну економічну ситуацію в 2014 р. молочна галузь зберігала позитивну динаміку зростання. У господарствах всіх категорій виробництво молока становило 11230,5 тис. т, що на 0,4% більше проти 2013 р. В 2015 р. ситуація погіршилася і обсяги виробництва молока зменшилися на 547,5 тис. т. у порівнянні з попереднім роком.

Обсяги ж реалізованої молочної продукції (в тис. грн.) мають тенденцію до зростання, що також пов'язано з ростом ціни на молоко та молочну продукцію.

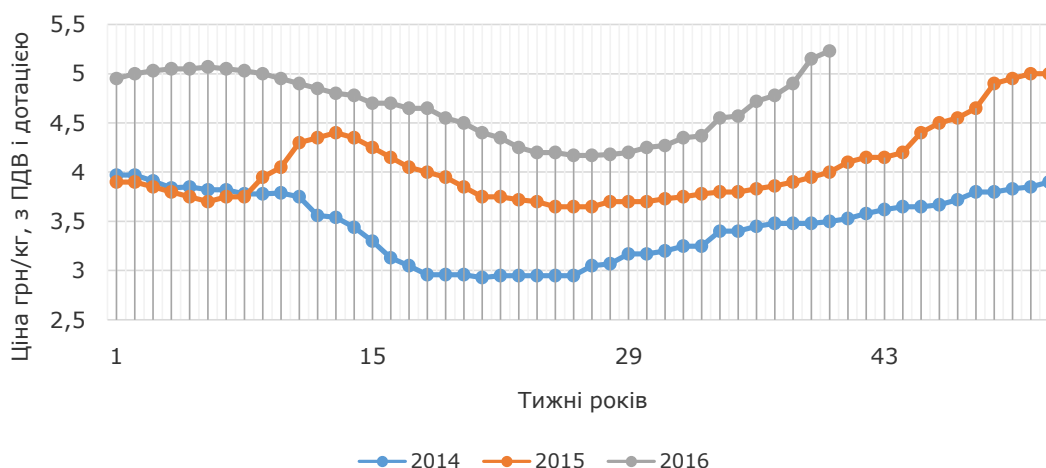


Рисунок 4 – Середня базова ціна реалізації молока в Україні за 2014-2016 рр.

Джерело: [сайт INFAGRO]

На рис. 4 наведено середню базову ціну реалізації молока в Україні за

2014-2016 рр., де видно, що вона протягом останніх трьох років значно зростає. Так, на початку 2016 р. вона склала 4,95 грн/кг, що на 1,05 грн. більше, ніж у 2015 р. В середньому ціна на молоко зростає з кожним наступним роком приблизно на 1 грн/кг, що також пояснює збільшення обсягів реалізації молочної продукції.

На рис. 5 представлено закупівельну ціну молока в Україні за 2009-2015 рр.

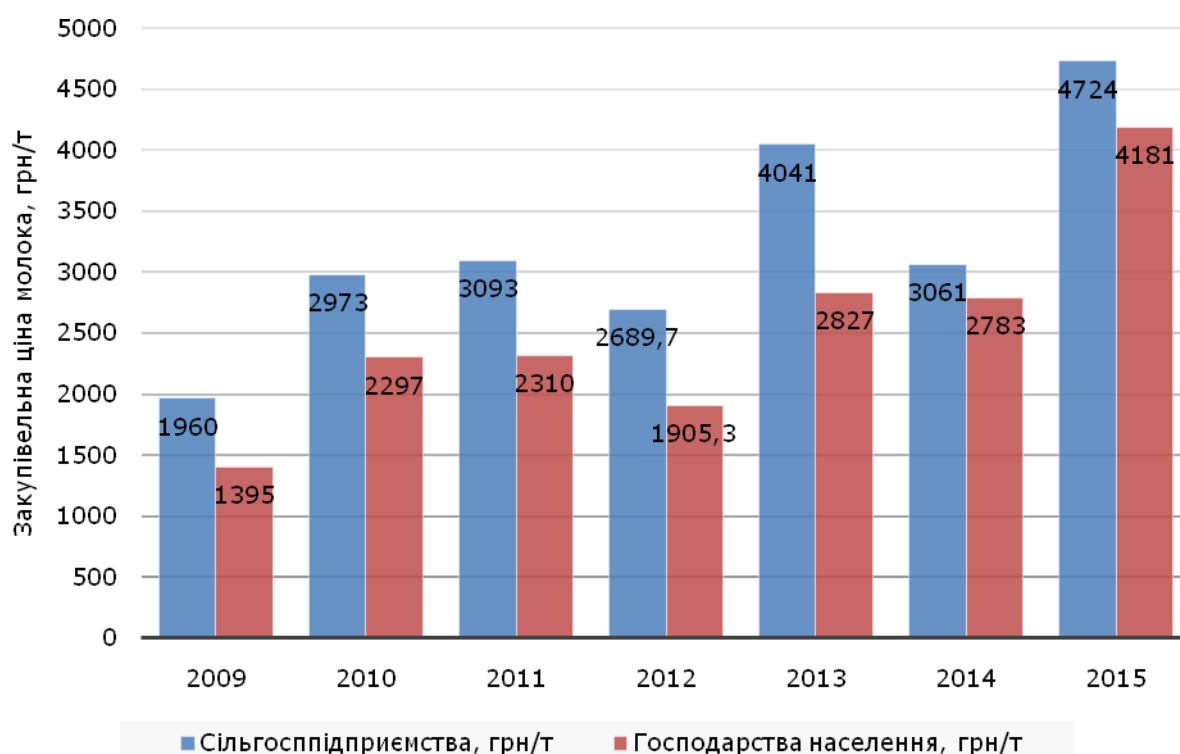


Рисунок 5 – Закупівельна ціна молока в Україні за 2009-2015 рр., грн./т.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [Офіційний сайт Державної служби статистики України]

Зростання ціни реалізації молока пов'язано із підвищенням закупівельної ціни на молоко, що значно зросло в 2015 р. у порівнянні з 2009 р. З рис. 5 видно, що сільгосп підприємства продавали молоко за ціною 4724 грн/т, що на 141% вище, ніж у 2009 р. Господарства населення продавали молоко за ціною 4181 грн/т, що на 200% вище, ніж у 2009 р.

На рис. 6 представлено молочну карту за регіонами України, на якій чітко видно розташування і кількість підприємств за обсягом переробки молока.

Забезпечення населення безпечним молоком та молокопродуктами є ключовою складовою формування продовольчої безпеки країни. Дослідження основних тенденцій розвитку вітчизняного ринку молока і молочних продуктів базується на оперативних даних Держкомстату України, оброблених Спілкою молочних підприємств України. Загальні показники розвитку молочної галузі в Україні за 2005-2015 рр. представлено в табл. 1.

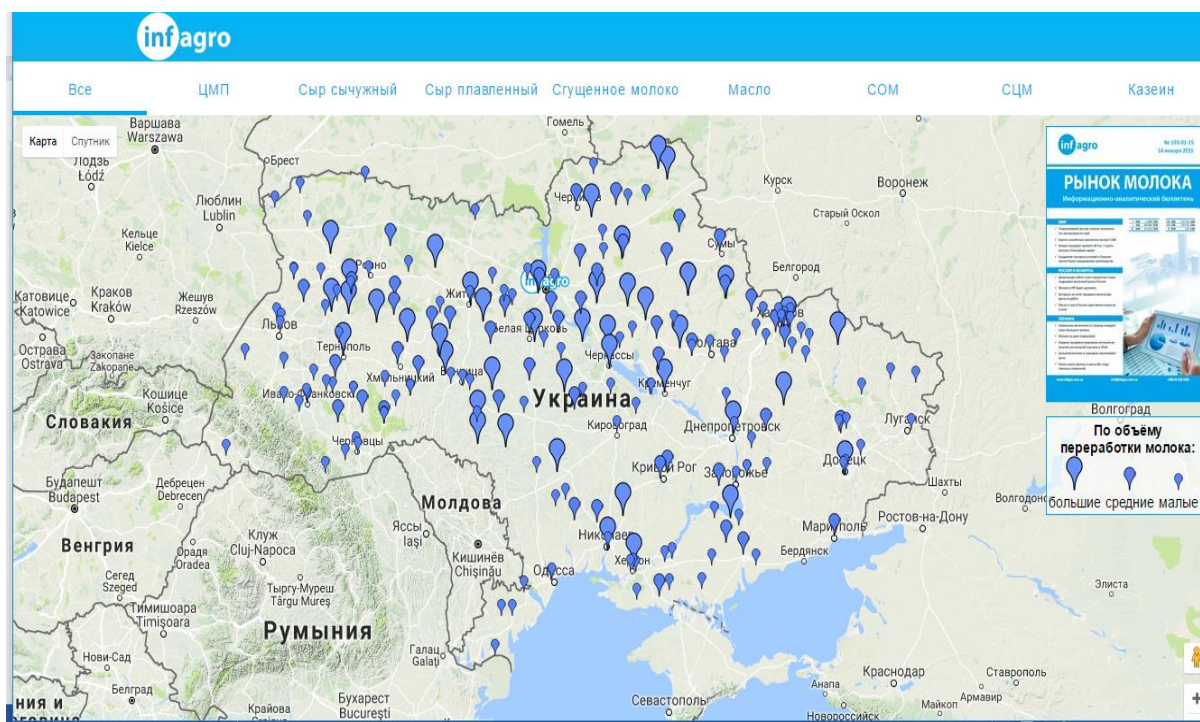


Рисунок 6 – Карта молокопереробних підприємств за обсягами переробки молока в Україні, 2016 р.

Джерело: скриншот сайту INFAGRO

Як видно з табл. 1, поголів'я корів в Україні в динаміці скорочується. Загалом, за останні 15 років їх зменшення склало близько 37,77%. Причому як у господарств населення – понад 38%, так і у сільгосп підприємств – близько 37%.

Виробництво молока в Україні, незважаючи на зменшення поголів'я корів, є відносно стабільним останні сім років і коливається в межах 10,5-11,5 млн. т. Водночас структура виробництва молока в розрізі окремих категорій товаровиробників є досить різною. Переважна більшість корів сконцентрована у господарств населення: на 01.12.2015 р. – 76,5% (1733,5 тис. гол.) проти 23,5% (529,2 тис. гол.) у сільгосп підприємств. А темпи приросту виробництва молока сільгосп підприємствами складають 0,7% у порівнянні з 2005 р. Виробництво молока господарствами населення має негативну тенденцію – темп приросту зменшився на 28,8%.

Забезпечення стабільних обсягів виробництва молока стало можливим за рахунок зростання продуктивності корів в Україні. Із табл. 1 видно, що вона зросла за всіма категоріями господарств на 57,9%, проте вищий темп приросту спостерігається у сільгосп підприємств – 69,4%, тоді як у господарств населення – на 63,6%.

Стосовно продажу молока переробним підприємствам слід зазначити, що загалом даний показник зменшився за 2005-2015 рр. на 28,5%. Продаж сільськогосподарськими підприємствами збільшився на 37,8%, в той час, як продаж господарствами населення зменшився вдвічі (на 59,1%).

Динаміку обсягів виробництва основних молочних продуктів за 2005-2015 рр. представлено в табл. 2.

Таблиця 1 – Загальні показники розвитку молочної галузі в Україні за 2005-2015 рр.

Показник	Роки											Відносне відхилення 2015 / 2005, %
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Поголів'я корів всього, тис. гол. на кінець року в т. ч. с/г підприємства: господарства населення:	3635,0 866,0 2769,0	3347,0 764,0 2583,0	3096,0 679,0 2417,0	2919,0 624,0 2295,0	2736,5 609,5 2127,0	2631,2 598,1 2033,1	2631,2 589,1 2042,1	2582,2 583,7 1998,5	2554,3 575,2 1979,1	2508,8 565,4 1943,4	2262,7 529,2 1733,5	-37,77 -38,89 -37,40
Виробництво молока всього, тис. т в т. ч. с/г підприємства: питома вага, % господарства населення: питома вага, %	13714,0 2582,0 18,8 11132,0 81,2	13287,0 2454,0 18,5 10833,0 81,5	12262,0 2178,0 17,8 10084,0 82,2	11762,0 2090,0 17,8 9672,0 82,2	11610,0 2236,0 19,2 9374,0 80,8	11248,5 2216,6 19,7 9031,9 80,3	11086,0 2245,9 20,3 8840,1 79,7	11377,6 2535,3 22,3 8842,3 77,7	11488,2 2582,5 22,5 8905,7 77,5	11132,8 2647,5 23,8 8485,3 76,2	10615,4 2601,2 24,5 8014,2 75,5	-22,60 0,70 - -28,80 -
Продуктивності корів, кг. в т. ч. с/г підприємства господарства населення	2863,0 3009,0 2686,0	2359,0 1982,0 2893,0	3487,0 2981,0 4020,0	3793,0 3349,0 4333,0	4049,0 3893,0 4090,0	4082,0 3975,0 4110,0	4174,0 4109,0 4192,0	4361,0 4676,0 4276,0	4446,0 4827,0 4343,0	4508,0 5027,0 4363,0	4520,0 5096,0 4395,0	57,90 69,40 63,60
Продаж молока переробним підприємствам всіма категоріями господарств, всього тис. т в т. ч. с/г підприємства питома вага, % господарства населення питома вага, %	5689,0 1797,0 31,6 3892,0 68,4	607,0 1831,0 32,7 3776,0 67,3	6029,0 1670,0 27,7 4359,0 72,3	5397,0 1719,0 31,9 3678,0 68,1	5080,9 1867,0 36,5 3213,9 63,5	4787,0 1930,0 40,3 2856,7 59,7	4794,0 2001,0 41,7 2793,0 58,3	4949,0 2300,0 46,5 2649,0 53,5	4918,0 2325,0 47,3 2593,0 52,7	4742,0 2428,0 51,2 2314,0 48,8	4068,4 2476,0 60,9 1592,4 39,1	-28,49 37,80 - -59,10 -
Питома вага продажу молока в загальних обсягах його виробництва, % в т. ч. с/г підприємства господарства населення	41,5 69,6 35,0	42,3 74,6 34,9	49,2 76,6 43,3	45,9 82,2 38,0	49,2 76,6 43,3	45,9 82,2 38,0	43,2 89,1 31,6	43,5 90,7 23,0	42,8 90,0 29,1	42,6 91,7 27,3	38,3 95,2 19,2	- - -

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [Офіційний сайт Державної служби статистики України]

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [Офіційний сайт Державної служби статистики України]

Таблиця 2 – Динаміка обсягів виробництва основних молочних продуктів за 2005-2015 рр., тис. т.

Вид продукції	Роки											Відносне відхилення 2015/2005, %
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Масло вершкове	117,9	102,3	100,0	84,6	100,0	84,6	76,7	88,6	94,3	90,0	78,0	-33,8
Спреди та суміші жирові	79,7	80,7	82,6	79,7	82,6	79,7	60,7	54,6	59,6	68,1	61,6	-22,7
Молоко оброблене рідке	827,8	798,9	845,8	796,6	845,8	796,6	888,0	909,0	961,3	823,0	738,0	-10,8
Вершки	20,6	13,5	14,2	18,2	14,2	18,2	31,4	36,1	47,9	46,1	46,5	125,7
Продукти кисломолочні	494,0	519,4	532,0	528,7	532,0	528,7	474,0	489,0	522,3	364,0	327,0	-33,8
Молоко і вершки сухі	112,7	105,8	124,7	94,5	124,7	94,5	53,6	63,1	53,8	58,0	50,0	-55,6
Сир жирний, включаючи бринзу	272,4	215,7	244,6	248,1	244,6	248,1	178,0	168,0	164,9	96,0	95,0	-65,1
Сир свіжий неферментований та сир кисломолочний	82,9	92,4	92,7	92,1	92,7	92,1	76,4	78,9	83,7	82,1	83,1	0,2
Молочні консерви	104,4	96,7	112,7	114,8	112,7	114,8	100,3	98,5	83,1	74,8	76,9	-26,3
Морозиво	120,8	119,4	130,0	124,0	130,0	124,0	102,0	109,0	103,0	102,1	102,4	-15,2

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [Офіційний сайт Державної служби статистики України]

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [Офіційний сайт Державної служби статистики України].

Із табл. 2 видно, що у 2015 р. спостерігається тенденція до скорочення виробництва молокопродуктів, за винятком вершків, сирів свіжих неферментованих та сирів кисломолочних. Одним із факторів негативного впливу на формування пропозиції на ринку молока та молочних продуктів є зниження платоспроможного попиту.

На рис. 7 представлено споживання молока та молочних продуктів на душу населення за 2005-2015 рр.

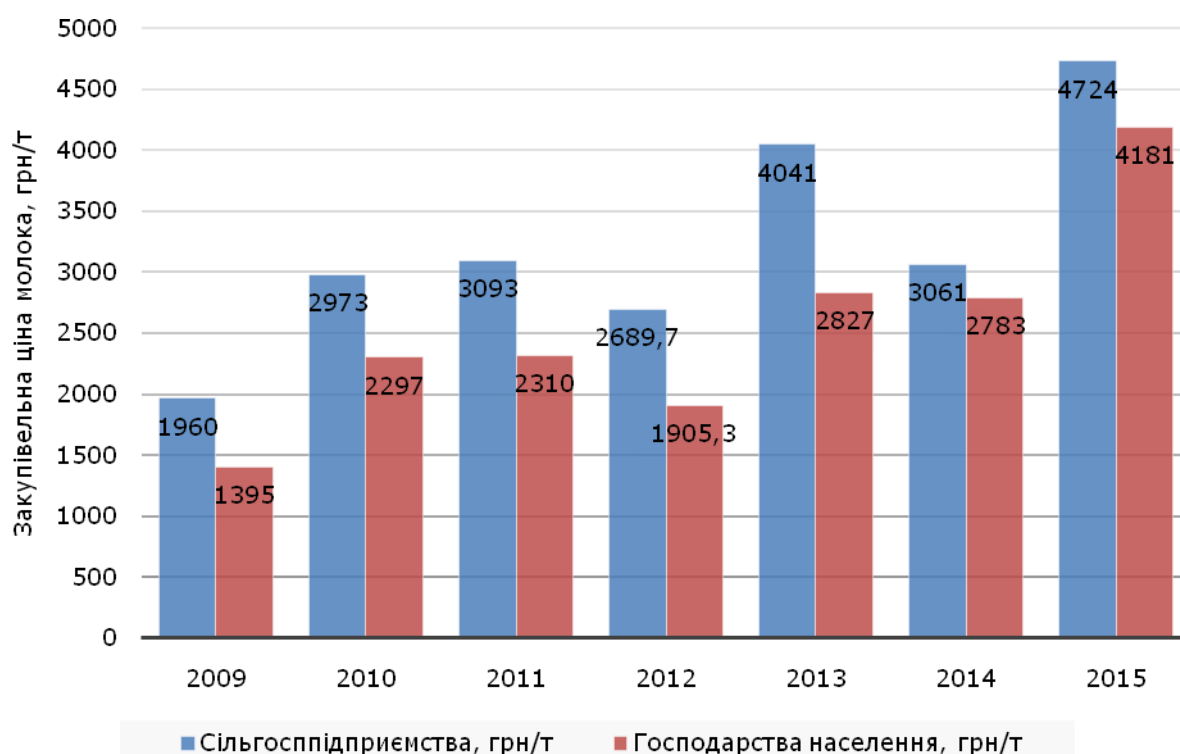


Рисунок 7 – Споживання молока та молочних продуктів на душу населення, кг/рік за 2005-2015 рр.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [Офіційний сайт Державної служби статистики України]

Із рис. 7 видно, що рівень споживання молочних продуктів (в перерахунку на молоко) на душу населення в динаміці років помітно скорочується по відношенню до норми споживання. Рациональна норма споживання складає 390 кг/рік. У 2006 р. рівень споживання молокопродуктів був менший на 39,8%; у 2014 р. – на 41,9%; у 2015 р. – на 53,7%. Кількість споживання молока та молокопродуктів на душу населення суттєво знижується, що пов'язано із скороченням платоспроможності населення та підвищенням цін на реалізовану продукцію. Обсяг споживання є досить стабільним (коливається у межах 9,4-10,0 млн. т). Таким чином, рівень забезпеченості молоком в Україні становить близько 60 %.

У табл. 3 наведено середнє значення індексу цін ФАО¹ на продовольство та молоко за 2000-2016 рр.

¹ Індекс цін ФАО на продовольство – показник зміни за місяць міжнародних цін на кошик продовольчих сировинних товарів. Він розраховується на основі середніх значень індексів цін на п'ять товарних груп, зважених з урахуванням середнього показника частки кожної групи у експорті у 2002-2004 рр.

Слід зазначити, що у січні 2016 р. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) зафіксувала зниження індексу цін на продовольство, який склав 150,4 пункти, що на 13,6 пунктів менше показника 2015 р. Зафіксовано зниження цін на всі види продуктів (м'ясо, молоко, зерно, рослина олія), за якими розраховується індекс, крім цукру.

Таблиця 3 – Середнє значення індексу цін ФАО на продовольство та молоко за 2000-2016 рр.

Рік	Індекс цін на продовольство	Індекс цін на молоко
2000	91,1	95,3
2001	94,6	105,5
2002	89,6	80,9
2003	97,7	95,6
2004	112,7	123,5
2005	118,0	135,2
2006	127,2	129,7
2007	161,4	219,1
2008	201,4	223,1
2009	160,3	148,6
2010	188,0	206,6
2011	229,9	229,5
2012	213,3	193,6
2013	209,8	242,7
2014	201,8	224,1
2015	164,0	160,3
2016	150,4	145,1

Джерело: складено за даними офіційного сайту Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) [Сайт «Економічний дискусійний клуб»]

Спеціалісти ФАО зазначають такі фактори зниження світових цін на молочні продукти: збільшення виробництва сухого цільного молока; збільшення обсягів виробництва молокосировини в Європейському Союзі у зимовий період, і у зв'язку з цим, зниження попиту на продукцію з його сторони.

Харчова промисловість як частина агропромислового комплексу України, завжди була інвестиційно-привабливою і перспективною щодо подальшого розвитку. Але падіння рівня доходів українців і наплив імпорту можуть докорінно змінити цю ситуацію. В сучасних умовах, коли приток інвестицій в країну майже відсутній, а внутрішньому попиту загрожує подальше зниження, потрібно знайти механізм підтримки сільського господарства та вітчизняного виробника.

Динаміку експорту та імпорту продукції молочної галузі наведено у табл. 4.

Згідно табл. 4, можна говорити про те, що імпорт трьох видів продукції («Молоко та вершки, не згущені», «Маслянка, ферментовані або сквашені молоко та вершки», «Сири») з шести зменшився, а експорт чотирьох видів продукції («Молоко та вершки, не згущені», «Маслянка, ферментовані або

сквашені молоко та вершки», «Молочна сироватка», «Масло вершкове») з шести збільшився. Такі тенденції говорять про можливість позитивного напрямку розвитку продовольчої безпеки країни, адже конкурентоспроможність вітчизняних товарів молочної галузі поступово зростає.

Таблиця 4 – Експорт та імпорт продукції молочної галузі за 2006-2015 рр., тис. дол. США

№ з\п	Вид продукції	2006 р.		2015 р.		Відносне відхилення, %	
		Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
1.	Молоко та вершки, незгущені і без додання цукру	1585,9	1966,7	4618,0	830,0	191,19	-57,80
2.	Молоко та вершки, згущені або з доданням цукру	152620,9	818,4	89377,0	1669,0	-41,44	103,93
3.	Маслянка, коагульовані молоко та вершки, йогурт, кефір та інші ферментовані або сквашені молоко та вершки	621,5	32069,4	3341,0	3680,0	437,57	-88,52
4.	Молочна сироватка, згущена або незгущена, з доданням чи без додання цукру	5898,6	1948,1	15529,0	2096,0	163,27	7,59
5.	Масло вершкове та інші жири, вироблені з молока; молочні пасти	23311,7	126,5	29964,0	2577,0	28,54	1937,15
6.	Сири всіх видів та кисломолочний сир	144239,9	24434,6	2577,0	23464,0	-98,21	-3,97

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [Офіційний сайт Державної служби статистики України]

Обсяги експорту різних видів молочної продукції з України у 2015 р. становили 177,9 млн. дол. США, обсяги імпорту — 34,3 млн. дол. При цьому позитивне сальдо зовнішньоекономічної торгівлі молочними продуктами сягало майже 143,5 млн. дол. Найбільшими за вартістю країнами-імпортерами молочних продуктів з України в 2015 р. були Бангладеш «Молоко та вершки, згущені» — 10,5 млн. дол., Грузія «Молоко та вершки, згущені» — 7,7 млн. дол., Казахстан «Сири» — 13,5 млн. дол. і «Молоко та вершки, згущені» — 7,6 млн. дол., Російська Федерація «Сири» — 9,5 млн. дол. та Республіка Молдова — «Сири» — 6,6 млн. дол. Досить значні обсяги експорту за товарною групою «Масло вершкове» здійснювалися до Марокко (5,7 млн. дол.), Азербайджану (4,7 млн. дол.) і Єгипту (4,5 млн. дол.) [Кернасюк 2016].

Висновки. Основними проблемами ціноутворення на ринку молока та

молокопродуктів в Україні є:

1. Сезонність: навесні і влітку збільшення пропозиції сировини на ринку викликає зниження закупівельних цін на молоко.

2. Соціально-економічна та політична криза в країні: девальвація національної валюти веде до зростання цін на паливно-енергетичні ресурси, пакувальні матеріали, обладнання, а також на корм для тварин, що, відповідно, здорожує вартість молока.

3. Рівень добробуту населення: знаходиться на досить низькому рівні, що не дає можливості виробникам молока піднімати ціну на продукцію.

Неузгоджена цінова політика основних учасників на ринку суттєво знижує прибутковість та мотивацію до розвитку молочного скотарства. Повільне формування системи збуту продукції і недостатня кількість обслуговуючих кооперативів, а також складна демографічна ситуація у сільській місцевості, де середній вік мешканців вже давно сягнув позначку понад 55 років при відсутності будь-яких перспектив вирішення проблеми відсутності нових робочих місць для молоді [Кернасюк 2015] являються проблемами забезпечення економічної безпеки.

Також до цих проблем ще додається значне скорочення поголів'я корів в господарствах всіх категорій, що приводить до зменшення обсягів виробництва молока, зниження рівня платоспроможного попиту та, відповідно, кількості споживання молокопродуктів. Проблемами для вітчизняних підприємств молочної галузі України є пошук нових ринків збуту після російської блокади та значне падіння світових цін на молочну продукцію (закупівельні ціни на молоко вже не будуть вище світових), що актуалізує питання отримання кредитів.

Тому першим напрямом забезпечення економічної безпеки молочної галузі у середньо- та довгостроковій перспективі може стати вихід на нові ринки збуту до країн Європейського Союзу. Проте, низька якість молочної сировини і, відповідно, кінцевого молочного продукту, не дає можливості виведення продукції до європейського простору швидкими темпами. Однак, перші кроки до цього зроблено і з 2010 р. поступово збільшується частка виробництва молочної сировини сільськогосподарськими підприємствами, чия якість молока на порядок вище, ніж отриманого в господарствах населення.

Першим кроком у цьому напрямі стало надання Європейською комісією 10 українським виробникам молочної продукції доступу на ринок ЄС, починаючи з 10 січня 2016 року. Згідно зі списком, офіційно опублікованим на сайті Єврокомісії, до цього переліку увійшли такі компанії, як: «Люстдорф» (Вінницька обл.); «Молочний дім» (Дніпропетровська обл.); «Лакталіс Миколаїв»; «Гадячсир» (Полтавська обл.); Львівський холодокомбінат, «Менський сир» (Чернігівська обл.); «Роменський молочний комбінат» та його філія у Недригайлові (Сумська обл.); «Золотоніський маслоробний комбінат» (Черкаська обл.); філія Яготинського маслозаводу «Яготинське для дітей» (Київська обл.).

Другим напрямом забезпечення економічної безпеки молочної галузі є переорієнтація молочників з сирного напрямлення на виробництво масла вершкового та сухого молока, що користуються великим попитом в країнах СНД, Азії та Африки.

Третій напрям – це розвиток внутрішнього ринку України. Як відзначають експерти галузі, вітчизняний ринок молочної продукції далекий від насичення і в перспективі може зрости втричі, але за умови поліпшення добробуту населення і зростання його купівельної спроможності.

Все це підтверджує важливість забезпечення продовольчої безпеки України та економічної безпеки підприємств молочної галузі.

Література

- Гойчук, О. І. (2004). Продовольча безпека: монографія. – Житомир: Поліся, 2004. – 348 с.
- Кернасук, Ю. (2015). Молочний сектор: реалії і перспективи. Газета підприємців АПК «Агробізнес Сьогодні». №6(301) березень 2015 – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichniy-gektar/2805-molochnyi-sektor-realiii-i-perspektyvy.html>
- Кернасук, Ю. (2016). Потенціал українського молока на світовому ринку. Газета підприємців АПК «Агробізнес Сьогодні». №3 (322) лютий 2016 – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ostannia-vip-novyna/4669-potentsial-ukraiinskogo-moloka-na-svitovomu-rynku.html>
- Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД-10). – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/10/KVED10_10_51.html
- Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- Сайт «Економічний дискусійний клуб». Індекси цін на продовольство ФАО за січень 2016 року. 08.02.2016 – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/indeksy-cin-na-prodovolstvo-fao-za-sichen-2016-roku>
- Сайт ІНФАГРО. Молочна динаміка. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://infagro.com.ua/molochnaya-dinamika/>
- Сайт ІНФАГРО. Молочна карта. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://infagro.com.ua/gmaps/map.html>
- Український харчпром диверсифікує ринки збуту. Журнал «Вісник. Право знати все про податки і збори». – №1(1) 7 липня 2016. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/22-ukrayinskiy-kharchoprom-diversifikuye-rinki-zbutu>
- Andrews, M. (2014). Household Food Security in the United States / M. Andrews, M. Nord, G. Bickel, S. Carlson 2014.
- Beghin, J. C. (2013). Food security and agricultural protection in South Korea. / J.C. Beghin, J.-C. Bureau, S. J. Park, //American Journal of Agricultural Economics, 2013. 85(3), pp. 618-632.
- Carlson, S. (2014). Measuring Food Insecurity and hunger in the United States: Development of a National Benchmark Measure and Prevalence Estimates / Carlson S, Andrews M, Bickel G. //. Journal of Nutrition 2014, pp. 510-516.
- Flaten, O. (2007). Food security policy in a food importing country: The case of Norway. /Flaten O., Hisano S. Nougyou to Keizai Agriculture and Economy. 2007.73(8). – 129-136 pp.
- Hall, B. (2014). Understanding food security data and methodology. Hunger Issue Brief March 2014. /Hall B. Waltham MA: Food Security Institute, Center of Hunger and Poverty: Brandeis University. 2014.
- Keiji, O. (1998). World Food Security and Agricultural Trade. / Keiji O.– OECD. P., 1998.
- Li, C. (2002). China's food security and international trade. /Li C., Wang H. China and World Economy, 2002. pp. 28-31.

Nord, M. (2014). Food stamp participation and food security. / Nord M. Food Review, 2014. 24(1), pp. 13-19.

References

- Andrews, M. (2014). Household Food Security in the United States / M. Andrews, M. Nord, G. Bickel, S. Carlson 2014.
- Beghin, J. C. (2013). Food security and agricultural protection in South Korea. / J.C. Beghin, J.-C. Bureau, S. J. Park, //American Journal of Agricultural Economics, 2013. 85(3), pp. 618-632.
- Carlson, S. (2014). Measuring Food Insecurity and hunger in the United States: Development of a National Benchmark Measure and Prevalence Estimates / Carlson S, Andrews M, Bickel G. // Journal of Nutrition 2014, pp. 510-516.
- Ekonomichnyj dyskusijnyj klub. «Indeksy cin na prodovolstvo FAO za sichen 2016 roku». Last modified February 08, 2016. <http://edclub.com.ua/analitika/indeksy-cin-na-prodovolstvo-fao-za-sichen-2016-roku>
- Flaten, O. (2007). Food security policy in a food importing country: The case of Norway. /Flaten O., Hisano S. Nougyou to Keizai Agriculture and Economy. 2007.73(8). – 129-136 pp.
- Gojchuk, O.I. (2004). *Prodovolcha bezpeka*. Zhytomyr: Polisia, 2004.
- Hall, B. (2014). Understanding food security data and methodology. Hunger Issue Brief March 2014. /Hall B. Waltham MA: Food Security Institute, Center of Hunger and Poverty: Brandeis University. 2014.
- INFAGRO. «Molochna dynamika». Last modified October 15, 2016. <http://infagro.com.ua/molochnaya-dinamika/>
- INFAGRO. «Molochna karta». Last modified October 15, 2016. ИНФАГРО. <http://infagro.com.ua/gmaps/map.html>
- Keiji, O. (1998). World Food Security and Agricultural Trade. / Keiji O.– OECD. P., 1998.
- Kernasyuk, Yu. (2015). «Molochnyj sektor: realiyi i perspektyvy,» *Agrobiznes Sogodni*, Berezen 2015. Accessed Berezen 6, 2015. <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichniy-gektar/2805-molochnyi-sektor-realiii-i-perspektyvy.html>
- Kernasyuk, Yu. (2016). «Potencial ukrayinskogo moloka na svitovomu rynku,» *Agrobiznes Sogodni*, Lutyi 2015. Accessed Lutyi 16, 2016. <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichniy-gektar/2805-molochnyi-sektor-realiii-i-perspektyvy.html>
- Klasyfikaciya vydiv ekonomichnoyi diyalnosti (KVED-10). Last modified October 13, 2016. http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/10/KVED10_10_51.html
- Li, C. (2002). China's food security and international trade. /Li C., Wang H. China and World Economy, 2002. pp. 28-31.
- Nord, M. (2014). Food stamp participation and food security. / Nord M. Food Review, 2014. 24(1), pp. 13-19.
- Oficijnyj sajt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy. Last modified October 11, 2016. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- «Ukrayinskyj harchprom dyversyfikuye rynky zbutu,» *Visnyk. Pravo znaty vse pro podatky i zbory, Lypen 2016*. Accessed lypen 7, 2016. <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/22-ukrayinskiy-kharchoprom-diversifikuye-rinki-zbutu>.

Data przesłania artykułu do Redakcji: 28.10.2016
Data akceptacji artykułu przez Redakcję: 31.10.2016